

bioveem

nieuwsbrief

biologische melkveehouderij versterken en verbreden

in dit nummer

- Goede bekendheid Bioveem
- Energievoorziening beperkend voor melkproductie
- Workshop Mestkwaliteit
- Erik Ormel; ik heb tot nu toe alles eenvoudig gehouden

- André Mulder; Blijven werken aan het systeem, dát werkt
- Beperkte invloed extreme grasvariëteiten op droge stofopbrengst grasklaver

Goede bekendheid Bioveem

Bioveem heeft als onderzoeks- en kennisoverdracht project een vaste plek in de biologische melkveehouderij verworven. Dit blijkt uit een enquête onder 48 biologische melkveehouders.

Eind 2003 is een enquête uitgevoerd onder biologische melkveehouders over de bekendheid van Bioveem.

De resultaten hiervan staan vermeld in tabel 1.

Tabel 1. Resultaten enquête 48 biologische melkveehouders

Vraag	Aantal in %
Gehoord van Bioveem?	96
Kent u een bedrijf/deelnemer?	75
Kent u de nieuwsbrief?	94
Goede waardering inhoud	69
Wil meer weten van Bioveem	46

Nagenoeg alle biologische melkveehouders kennen het project Bioveem. 75% kent ook één van de deelnemers aan Bioveem. Dat is een goede basis om nieuwe kennis en ontwikkelingen te delen binnen de sector.

De nieuwsbrief krijgt als algemeen rapportcijfer een 7,5. Dat is een mooi resultaat! 69% van de ondervraagden waardeert de inhoud van de nieuwsbrief als goed. 31% als redelijk. Ongeveer de helft wil graag meer weten over de resultaten van Bioveem. Bioveem richt zich in haar doelstelling op oplossingen voor technische, sociaal-economische en ecologische vraagstukken. Op de vraag waarin veehouders zijn geïnteresseerd komen met name technische en technisch-economische onderwerpen naar boven. Graslandbeheer, voerproductie en diergezondheid worden vaak genoemd. Er is aangegeven dat er behoefte is aan meer diepgang en praktisch toepasbare informatie.

Dat zullen we doen via de nieuwsbrieven en pers, maar ook via de 17 deelnemers zelf. De Bioveem deelnemers krijgen regelmatig groepen op bezoek of worden gevraagd voor een presentatie. Zelf kijken op een praktijkbedrijf blijft heel belangrijk. Daarnaast zijn er 14 studiegroepen opgenomen in het Bioveem netwerk. Dit zijn voor het grootste

deel biologische melkveehouders, en op een paar plaatsen ook gemengde studiegroepen met gangbare boeren. Leidraad hierbij is 'Boeren leren van boeren'. De onderwerpen hierbij zijn zeer divers; wel of geen schaalvergroting, hoe past vruchtwisseling met graan of maïs, hoe pak ik ridderzuring aan, hoe wordt ik 100% zelfvoorzienend, wat is het perspectief van homeopathische middelen en hoe hoog is de stikstofbenutting. Allemaal thema's die op de Bioveembedrijven aanbod komen, maar waar zowel biologische als gangbare bedrijven zoeken naar oplossingen voor hun eigen bedrijf. Afgelopen jaar kwamen er op de Bioveem bedrijven al ruim 2000 bezoekers. Dat kunnen er nog veel meer worden, die zelf komen zien, ruiken en proeven.

Bezoek een Bioveem bedrijf, dat is de moeite waard!

Bert Philipsen, projectleider

Bioveem op tv in Het Platteland

Op 19 november en 24 december 2003 zijn in het televisieprogramma 'Het Platteland' aspecten uit Bioveem besproken. De beelden in de eerste rapportage zijn gemaakt op zorgboerderij De Dijkhof in Driebergen, op het bedrijf van de familie Duyndam in Delfgauw en op het bedrijf van de familie Van Dorp in Alphen aan de Rijn. In de tweede uitzending legt Jaap Drijfhout als woordvoerder van Ter Linde CV uit waarom hij deelneemt aan het project en wat de thema's op het bedrijf zijn.

Op www.bioveem.nl kunt u beide reportages bekijken.

Energievoorziening beperkend voor melkproductie

Op vier Bioveebedrijven zijn tijdens de winterperiode van 2002-2003 monsters van de gevoerde rantsoencomponenten genomen en is de voeropname bepaald.

Veehouders hadden de wens om samen met onderzoekers te komen tot een analyse van het rantsoen en de respons op melkproductie. Voor die analyse is naast de gangbare voederwaarderings systemen ook gebruik gemaakt van een model dat het nutriënten aanbod schat uit de voercharacteristieken bepaald met een speciale laboratorium methode. Hiermee wordt de hoeveelheid en afbraaksnelheid van organische stof (os), ruw eiwit (re) en celwanden (NDF) in de pens bepaald. Het model levert een voorspelde melkgift op basis van het aanbod van aminozuren, glucose en metaboliseerbare energie.

Wanneer de graskuilen op de bedrijven worden vergeleken op afbraakcharacteristieken blijkt dat met name de graskuil (beheersgras) van

Duyndam afwijkt. Deze bevat een lagere oplosbare fractie aan os en re en een lagere afbraaksnelheid van de potentieel afbreekbare os, re en NDF fractie. Vooral de afbraaksnelheid van de potentieel afbreekbare re fractie (= 71% van totaal re) in de graskuil van Duyndam was onwaarschijnlijk laag.

De VEM dekking varieerde van 108% (Elderink) tot 150% (Duyndam) bij voldoende DVE en OEB. Die hogere VEM dekking is

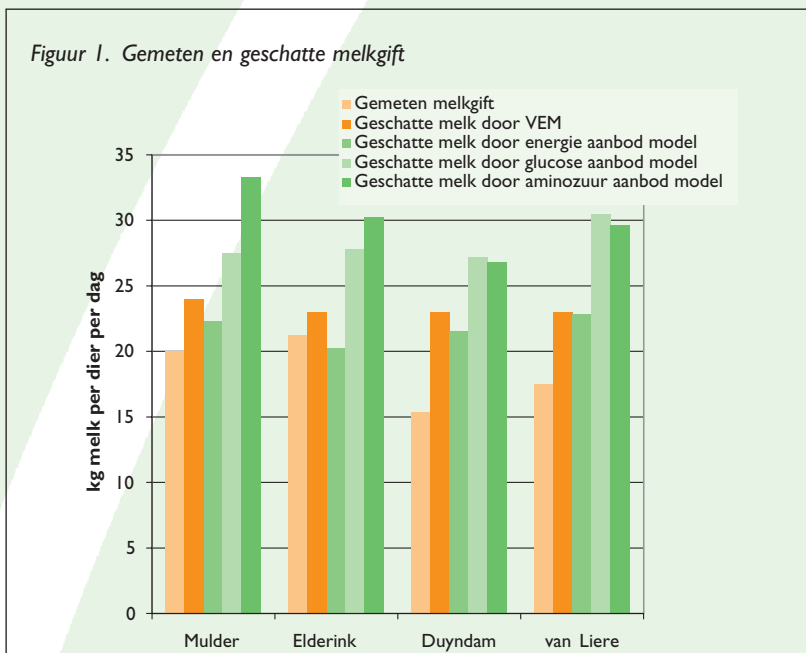
mogelijk veroorzaakt door een combinatie van een overschatte opname en VEM waarde van het rantsoen. Echter, het verschil is daarmee nog niet verklaard. Ook de aanzet (groei) moet worden meegenomen en het is mogelijk dat de benutting van voerenergie op biologische melkveehouderij-bedrijven lager is dan op gangbare bedrijven.

Voor alle bedrijven blijkt de voorspelde melkgift op basis van het nutriënten model lager te zijn dan op basis van het VEM systeem (Fig 1).

Steeds blijkt uit berekeningen met het nutriënten model dat de opname aan metaboliseerbare energie beperkend is voor de melkproductie, daarna het glucose aanbod en als laatste het aanbod aan aminozuren. Voor Duyndam zou het aanbod aan aminozuren beperkend kunnen worden als de snelheid van afbraak van ruw eiwit werkelijk zo laag is zoals gemeten in het laboratorium.

De voorspelde melkgift op basis van energie varieert van 95 tot 140% van de gemeten melkgift. De model uitkomsten laten zien dat ondanks de hoge VEM-dekking op deze Bioveem bedrijven, energie eerder beperkend is voor melkproductie dan eiwit.

Henk Valk, André Bannink en Marleen Plomp, Animal Sciences Group

Workshop Mestkwaliteit

De samenstelling van organische mest afstemmen op bedrijfsspecifieke bodem, dat is het ideaal van Bioveem melkveehouders, zo bleek tijdens een workshop over mestwaliteit op 13 februari jl. in Wageningen. De workshop was georganiseerd om de tussentijdse resultaten van het Bioveem mestonderzoek te bespreken met de deelnemers.

In dit onderzoek werken de Bioveem onderzoekers samen met collega's van de leerstoelgroepen Biologische Bedrijfssystemen en Veevoeding van Wageningen UR.

Het onderzoek richt zich op de vraag of de verschillen tussen mestpartijen van belang zijn voor grasland en voedergewassen. Het gaat hier niet om de samenstelling zoals die wordt bepaald in een gewone mestanalyse, maar om het karakter van de mest, met name de verhouding tussen organische stof en mineralen en de samenstelling van de organische stof zelf. Sommige mest bevat bijvoorbeeld eiwitrijke organische stof, andere mest bevat juist eiwitarme en langzaam afbrekende organische stof. Daarnaast zijn er partijen mest die relatief veel direct beschikbare mineralen hebben en mestsoorten die dat niet hebben. Voor de bodem lijken dit punten en dit is dan ook een punt van nader onderzoek. Tijdens de workshop zijn, bij wijze van aanzet, vier mestkarakters gepresenteerd.

De eindresultaten van het mestonderzoek worden in de loop van 2004 gepresenteerd in de vakpers en een rapport.

Erik Ormel; ik heb tot nu toe alles eenvoudig gehouden

Erik woont samen met zijn vriendin Ellen in het Achterhoekse coulisselandschap. Hij melkt en verzorgt zijn 70 Jersey's in z'n eentje en bewerkt ongeveer 48 ha zandgrond. Het bedrijf is in 2003 'doorgeschakeld' naar een biologisch-dynamische bedrijfsvoering.

Naast het melkveehouderijbedrijf is Erik ongeveer twee dagen per week bestuurlijk actief, ondermeer in Natuurweide, De Dageraad, de GLTO vakgroep en het Nederlands Jersey Stamboek. Al met al een volle werkweek, maar met de nodige organisatie is er toch tijd om te recreëren, te sporten of eens een weekendje vrij te zijn.

Erik houdt van z'n zelfstandigheid, zo kan hij z'n creativiteit kwijt. Hij vertelt: "Ik mag graag in de natuur bezig zijn, en vind het mooi om vanuit gras producten als melk en vlees te maken. Ik

haal inspiratie uit de eenvoud, om de kringloop zo gesloten mogelijk te maken. Boeren is een way of life, maar het blijft natuurlijk ook een economisch verhaal."

Het melkveeras op het bedrijf onderscheid Ormel van de andere Bioveem deelnemers. De efficiënte en sobere Jersey's zijn een afspiegeling van de eenvoud op het bedrijf. Deze efficiëntie maakt dat er minder hectares graan voor krachtvoer nodig zijn en er ruimte overblijft om graan als bakgranen te leveren. Dit zijn zaken die volgens Erik de bedrijfscontinuïteit waarborgen.

Binnen Bioveem werkt hij aan het onderdeel zelfvoorziening, waarbij geen concessies mogelijk zijn aan de intensiteit van het bedrijf. Het 1-mans concept blijft overeind. Naast het sluiten van de kringloop blijft verhoging van

de melkproductie een belangrijk thema. Om de energievoorziening te verhogen waagt Erik zich weer aan de teelt van snijmaïs. De onkruidbestrijding, wat als grootste struikelblok wordt gezien, is in 2003 aardig goed gelukt.

Onderdeel van de strategie voor de komende periode is geleidelijk doorgroeien van het bedrijf, "meegroeien met het gemiddelde" om de efficiëntie te behouden. Tevens gaat de zoektocht naar een passend beweidingssysteem door, om het klaverpercentage op de percelen in de hand te houden.

André Mulder; Blijven werken aan het systeem, dát werkt

De Fam. Mulder heeft een bedrijf met 40 melkkoeien onder de rook van Zwolle.

Wanneer André ziet dat anderen moeite hebben om iets onder de knie te krijgen wil hij het voor elkaar krijgen. Zeker als hij hiermee kan laten zien dat de biologische landbouw andere oplossingen kan bieden dan de gangbare landbouw. Zijn grootste uitdaging is het sluitend maken van de kringloop op z'n bedrijf.

Deze zuinige en economische boer, zoals hij zichzelf omschrijft, streeft naar duurzaamheid in alle facetten van het de bedrijfsvoering: milieu, fokkerij, gebouwen en financiering. Het veeras is daarvan een voorbeeld. Jaren geleden is de keus gemaakt om verder te fokken met de Brown Swiss. "Een sober ras met beste benen, een hoog eiwitgehalte en niet te vergeten een "spiertje" wat van belang is voor onze tweede tak; de vleesverkoop," licht André toe. Deze tak begint inmiddels ook "duurzame" vormen aan te nemen.

André's vrouw Tonny zwaait de scepter in de winkel en doet dat met veel inzet en succes.

André volgt zijn eigen weg en trekt zich weinig tot niets aan van wat anderen zeggen. Zo is hij een van de weinige voederbietentelers in Nederland. Dit gewas is de spil in het rantsoen, de bieten worden gevoerd van half oktober tot uiterlijk 1 april.

Het afkalfpatroon is zoveel mogelijk aangepast aan dit tijdstip, zodat "verse" koeien optimaal gebruik kunnen maken van de energie uit de voederbieten.

Ook de oogst van gras is afgestemd op een rantsoen met voederbieten. Zo wordt er regelmatig later gemaaid dan gebruikelijk om meer structuur in het voer te krijgen.

Hooi is een belangrijk onderdeel van het rantsoen. Daarnaast vult André het op individueel niveau aan met graan van eigen teelt, en mengt

hij een deel van het stro bij in de eiwitrijke en structuurarme herfstskuilen.

Omdat de huidige huisvesting niet meer geheel voldoet aan de eisen zijn er uitbreidingsplannen voor de ligboxenstal. De nieuwe stal moet bijdragen

aan verduurzaming van tal van aspecten binnen de bedrijfsvoering. Het wordt een soort serrestal met daarin veel aandacht voor dierenwelzijn en arbeidsgemak. Extra ruimte tussen de ligboxen voor de melkkoeien maakt het instrooien van deze boxen gemakkelijker. In de toekomst kan deze ruimte worden gebruikt voor kalveren die bij de koeien blijven. Ook wordt er straks gestrooid met stro van eigen teelt om de mestkwaliteit te verbeteren.

Kortom: Blijven werken aan het "systeem"

Han Busger op Vollenbroek, DLV-adviesgroep n.v.

Beperkte invloed extreme grasvariëteiten op droge stofopbrengst grasklaver

In de periode 1999-2002 is onderzocht of de graskeuze in een grasklavermengsel invloed heeft op klaveropbrengst en op een evenwichtige klaverontwikkeling gedurende het jaar.

Het onderzoek is uitgevoerd op het bedrijf van Jan Vis (zavel) en van Geert Bisschop (zand).

De droge stofopbrengst en klaveropbrengst van 4 grasrassen (vroeg of laat doorschieten en tetraploïde of diploïde) zijn met elkaar vergeleken. De witte klavercomponent was in alle mengsels Alice.

Tabel: Opbrengst totale drogestof en klaver (t ds/ha; gemeten)

Bedrijf	Jaar	Anaconda 4n vroeg	Montagne 4n laat	Respect 2n vroeg	Veritas 2n laat
Droge stofopbrengst TOTAAL (t ds/ha; gemeten)					
Zavel	2000	10.5	10.7	10.4	8.9
Zavel	2001	9.9	8.5	10.4	9.3
Zavel	2002	12.3	12.3	12.9	12.8
Zand	2000	8.2	8.1	8.7	8.0
Zand	2001	7.2	6.4	6.7	6.2
Droge stofopbrengst KLAVER (t ds/ha; gemeten)					
Zavel	2000	4.4	5.8	4.5	5.3
Zavel	2001	2.8	2.6	2.8	3.1
Zavel	2002	3.3	3.3	2.1	2.6
Zand	2000	3.2	3.2	2.7	2.7
Zand	2001	1.4	1.6	1.3	1.8

Beperkte effecten

Het gebruik van verschillende raaigrastypen in mengsels met witte klaver heeft beperkte effecten op de totale droge stofopbrengst, klaverontwikkeling gedurende het jaar en droge stofopbrengst klaver. Mengsels met vroeg doorschietende raaigrastypen geven op zavel een hogere totale droge stofopbrengst en klaveropbrengst; er is geen noemenswaardig verschil tussen diploïde en tetraploïde variëteiten. In de tabel zijn de totale droge stofopbrengst en klaver droge stofopbrengst gepresenteerd.

Alice agressieve klaver

De belangrijkste reden voor de kleine verschillen tussen raaigrastypen is de agressiviteit van het witte klaverras Alice. De combinatie van Alice met een "agressief" raaigrastype (in deze proef

bijvoorbeeld Anaconda) leidt niet tot grote verschillen in droge stofopbrengst klaver en klaverontwikkeling gedurende het jaar, indien vergeleken met een minder agressief raaigrastype (in deze proef bijvoorbeeld Veritas). Het zavelbedrijf is bij menig onderzoeker bekend als het bedrijf waar het klaveraandeel (op het oog) verontrustende proporties aanneemt. Ondanks dat deze constatering niet geheel onterecht is, blijkt uit de figuur dat het klaveraandeel gedurende het jaar, zeker in 2001 en 2002, niet tot extreme hoogten reikt.

Verschillen het grootst in eerste snede

Zoals verwacht zijn de zichtbare verschillen het grootst in de eerste snede. Gedurende het jaar ontwikkelen de diverse combinaties zich tot nauwelijks onderscheidbare grasvegetaties. Mengsels met late raaigrastypen lijken een hoger klaveraandeel te geven dan de mengsels met vroege raaigrastypen. Tussen diploïde en tetraploïde rassen is er geen verschil in klaveraandeel waargenomen.

In de proef is ook gekeken naar de voederwaarde van de diverse combinaties. De voederwaarde van de vroege raaigrastypen is lager, maar dit is voornamelijk veroorzaakt door een niet optimaal oogstmoment (te laat) voor deze grastypen.

Jan-Paul Wagenaar, Louis Bolk Instituut

De resultaten van dit praktijkonderzoek zijn beschikbaar in Bioveem Rapport 4: Teelt Grasproef Vis/Bisschop (2000-2002). Het rapport is te bestellen via het secretariaat van Bioveem, tel. 0320-293324, of via www.bioveem.nl.

colofon

In Bioveem bundelen veehouders, onderzoekers en adviseurs de komende jaren hun specifieke kennis, visies en vaardigheden.

Missie:

Gezamenlijk een unieke bijdrage leveren aan de versterking, ontwikkeling en uitbreiding van de biologische melkveehouderij in Nederland.

Bioveem is een initiatief van;

**Animal Sciences Group,
Divisie Praktijkonderzoek**

De organisatie voor onderzoek en kennisoverdracht in de dagelijkse praktijk van de Nederlandse veehouderij. Onafhankelijk, Objectief en Open.

Louis Bolk Instituut

Pionier in wetenschappelijk onderzoek en vernieuwing van de biologische landbouw, voeding en geneeskunde. Verbindt Wetenschap met Ecologie, Ethiek en Landbouwpraktijk.

DLV-adviesgroep n.v.

Grensverleggende advisering door continue vernieuwing in ondernemerschap Direct en flexibel inspelen op veranderende markten en tegemoet te komen aan specifieke wensen van opdrachtgevers

In samenwerking met: GD, PRI en LEI.

Bioveem wordt mede gefinancierd door Rabobank Nederland, Stichting Stimuland Overijssel, Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant en de Provincies Fryslân, Overijssel, Gelderland, Noord-Holland en Zuid-Holland.

Bioveem Secretariaat

Postbus 2176
8203 AD Lelystad
Telefoon 0320-293211
Fax 0320-241584
bioveem.pv@wur.nl

Redactie

C. Staal, Animal Sciences Group,
Divisie Praktijkonderzoek

Ontwerp en vormgeving

het Effect communicatiebureau

Druk

Dukkerij Cabri B.V. Lelystad

Gratis exemplaren van de nieuwsbrief zijn aan te vragen bij het secretariaat. Overname van artikelen is toegestaan mits voorzien van duidelijke bronvermelding.

Figuur 1a en 1b

